

ANALIZA INSTANȚELOR PENALE CU CARACTER INTERNAȚIONAL ÎN CONDAMNAREA CRIMELOR DE RĂZBOI

Iurie MAHU,
magistru în drept (USM)

REZUMAT

Dezvoltarea bazei juridice internaționale a fost un răspuns la masacrele comise în perioada secolului XX – Primul Război Mondial, al Doilea Război Mondial, conflictele din fosta Iugoslavie și războiul din Rwanda, care au alcătuit cele mai semnificative episoade din acest proces.

Crimele de război au constituit obiectul de reglementare precoce în dreptul penal internațional. Cutuma și normele interstatale destinate să limiteze efectele negative ale războaielor sunt foarte învechite.

Tribunalele Internaționale sunt abilitate de a urmări în justiție persoanele care comit sau ordonă pentru a fi comise încălcări grave ale Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949.

La data de 14 martie 2012, Camera de primă instanță a Curții Penale Internaționale, în unanimitate, l-a declarat pe Thomas Lubanga Dyilo vinovat, în calitate de coautor, de crime de război pentru recrutarea și folosirea copiilor sub vârsta de 15 ani și că au fost puși să participe activ la ostilitățile din 1 septembrie 2002–13 august 2003. Acesta a fost primul verdict emis de Camera de primă instanță a Curții Penale Internaționale (în continuare CPI).

Cuvinte-cheie: crime de război, criminali de război, tribunale internaționale, justiție penală internațională, convenții internaționale, condamnare, jurisprudență

RÉSUMÉ

L'élaboration d'une base juridique pénale internationale s'est faite en réaction aux massacres commis au cours du XX-ème siècle – la Première guerre mondiale, la Seconde guerre mondiale, les conflits en ex-Yougoslavie et la guerre au Rwanda qui ont constitué les épisodes les plus marquants de ce processus.

Les crimes de guerre ont fait l'objet d'une réglementation plus précoce par le droit international. Les coutumes et les règles interétatiques visant à limiter les effets néfastes des guerres sont très anciens.

Les Tribunaux internationaux sont habilités à poursuivre les personnes qui commettent ou donnent l'ordre de commettre des infractions graves aux Conventions de Genève du 12 août 1949.

Le 14 mars 2012, la Chambre de première instance I de la Cour pénale internationale a, à l'unanimité, déclaré Thomas Lubanga Dyilo coupable, en qualité de coauteur, des crimes de guerre consistant à avoir procédé à la conscription et à l'enrôlement d'enfants de moins de 15 ans et à les avoir fait participer activement à des hostilités du 1-er septembre 2002 au 13 août 2003. Il s'agit du premier verdict rendu par une Chambre de première instance de la CPI.

Mots-clés: crimes de guerre, criminels de guerre, tribunaux internationaux, justice pénale internationale, conventions internationales, condamnation, jurisprudence.

Primul pas mai hotărât și cu un impact mult mai larg în conștiința publică, făcut în vederea întemeierii unei jurisdicții internaționale, îl constituie o anumită prevedere a Tratatului de Pace, încheiat între Puterile Aliate și Asociate și Germania, la Versailles, în data de 28 iunie 1919. Acest tratat a intrat în vigoare la data de 10 ianuarie 1920.

Tratatul de la Versailles prezintă importanță pentru dezvoltarea dreptului internațional penal din două perspective:

1) pentru prima dată apare conceptul de „crimă de război”;

2) stabilirea înființarea unui tribunal internațional pentru judecarea ex-împăratului Germaniei, Wilhelm al II-lea de Hohenzolern, „de ofensa supremă adusă moralei internaționale și autorității sacre a tratatelor”, respectiv violarea neutralității Belgiei și Luxemburgului și a Convențiilor de la Haga din 29 iulie 1899 și, respectiv, din 18 octombrie 1907.

Cele mai importante ca întindere, la care au aderat majoritatea statelor lumii, sunt cele 4 Convenții de la

Geneva din anul 1949 și Protocolul adițional I din anul 1977, care sunt și astăzi în vigoare. Ele constituie un adevărat sediu al materiei, având ca obiect crimele internaționale, și anume:

– Convenția pentru ameliorarea soartei militarilor răniți din cadrul forțelor armate aflate în campanie (I), art. 50¹;

– Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragaților din cadrul forțelor armate aflate pe mare (II), art. 51²;

– Convenția de la Geneva referitoare la tratamentul prizonierilor de război (III), art. 130³;

– Convenția referitoare la protecția persoanelor civile în timp de război (IV), art. 147⁴;

– Protocolul adițional I de la Geneva din 1977, în special art. 11, §4, și art. 85⁵.

Crimele de război sunt fapte penale grave, săvârșite pe timpul unui conflict armat prin încălcarea regulilor de ducere a războiului, prevăzute de dreptul internațional umanitar. Faptele prin care se încalcă regulile de drept internațional umanitar, care prin gravitatea lor au

caracterul unor crime de război, sunt prevăzute în mai multe instrumente juridice internaționale, care se completează reciproc, și anume:

– Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, art.6 lit.a) și Carta Tribunalului Militar Internațional de la Tokio, art.5 lit.b);

– Convențiile de la Haga din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, art.28⁶;

– Convenția de la Geneva din 1976 asupra interzicerii folosirii tehnicilor de modificare a mediului în scopuri militare sau în alte scopuri ostile, art. 4;

– Statutul Tribunalului Internațional Penal pentru fosta Iugoslavie, art. 2 și 3 și Statutul Tribunalului Internațional Penal pentru Rwanda, art.2-4.

Crimele de război figurează și în Statutul Curții Penale Internaționale, semnat la Roma în 1998, art. 5 și 8.

Crimele de război și crimele contra umanității prezintă o importanță deosebită și evidente interdependențe, mai ales în practică, atunci când sunt comise în conflictele armate internaționale sau fără caracter internațional. Procesele internaționale pentru crime de război, foarte rar, sunt total distinse de crimele contra umanității.

În primul rând, *crimele de război* pot fi săvârșite numai în timp de război, iar crimele contra umanității pot fi săvârșite atât în timp de pace, cât și pe timp de război.

În al doilea rând, *crimele de război* pot fi săvârșite împotriva oricărei persoane, combatant sau nu, pe când crimele contra umanității pot fi săvârșite numai împotriva populației civile sau a persoanelor civile.

În sfârșit, crimele de război pot fi comise numai împotriva persoanelor care aparțin adversarului, iar crimele contra umanității pot fi săvârșite și împotriva propriilor resortisanți.

Tribunalele Internaționale de la Nürnberg și Tokio au fost supuse unor diverse critici, care atingeau îndeosebi imparțialitatea actului de justiție, cu răsfărângeri profunde asupra principiului independenței judecătorilor – **principiu sacru și inviolabil al justiției universale**.

Eficacitatea instanțelor penale ad-hoc, fie regionale sau specializate, este de netăgăduit, însă se poate constata că *le lipsește funcția de prevenire*, o funcție esențială a dreptului penal, fiind create în urma săvârșirii crimelor respective. Dimpotrivă, o justiție permanentă și unitară, fără limitări ale competenței teritoriale, pare să reprezinte soluția ideală, care să compenseze aceste neajunsuri.

În anii 1946-1947, Organizația Națiunilor Unite a pus în discuție și a confirmat Statutul și practica Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, considerându-le precedente în înfăptuirea actului justițiar, în același timp, după războiul al doilea mondial s-au întetit și criticile orientate asupra caracterului *ad-hoc* al tribunalelor respective, invocându-se **chiar ilegali-**

tatea unor asemenea instanțe. Paralel, au apărut noi proiecte, idei, argumente și interese ale comunității internaționale în organizarea unei jurisdicții universale⁷.

Cea mai importantă inovație de drept material, care a fost adusă prin Carta de la Nürnberg, este aceea că a prevăzut ca o categorie juridică de sine stătătoare **crimele împotriva umanității**, chiar considerate numai în legătură cu crimele de război. *Adoptarea crimelor împotriva umanității drept categorie juridică separată de crimele de război a fost necesară, întrucât crimele de război nu acopereau crimele comise de germani contra propriilor cetățeni*. Până la Nürnberg erau considerate crime internaționale grave crimele comise împotriva populației puterii inamice. Statul era suveran în propriile sale granițe, iar comunitatea internațională nu considera necesar să judece conduita statelor cu privire la propria populație în timp de conflict armat sau de pace. De altfel, apărarea în procesul de la Nürnberg a susținut, raportat la acuzațiile de săvârșire a crimelor împotriva umanității, că protecția propriilor cetățeni aparține numai statului și nu poate constitui o problemă care ar trebui abordată la nivel internațional, teză care nu a fost confirmată de evoluția ulterioară a dreptului internațional și de dezvoltarea drepturilor fundamentale ale omului.

De asemenea, până la apariția Statutului Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg, noțiunea de „criminal de război” putea fi atribuită doar combatanților, adică militarilor și civililor care participau direct la atrocități. După apariția acestui document, noțiunea de „criminal de război” este extinsă și este atribuită nu doar combatanților, dar și civililor și reprezentanților autorităților publice și de stat. De exemplu, deportarea poate fi realizată nu doar de combatanți, dar și de funcționari de stat de diferit rang.

Dincolo de mesajul politic, se afirmă o serie de principii fundamentale care vor fi preluate, modernizate și adaptate ulterior și care stau astăzi la baza dreptului penal internațional.

Un prim principiu de menționat, așa cum rezultă el statuat din activitatea Tribunalului de la Nürnberg, este acela că există o responsabilitate penală individuală în fața unor norme internaționale, indiferent de eventualele norme interne care ar contrazice acest sistem – practic toate crimele comise de naziști au fost „legitime” în conformitate cu legislația germană existentă la acel moment.

În al doilea rând, s-a afirmat și impus principiul că imunitatea dată de calitatea de șef de stat, de ministru, sau de orice altă demnitate, este lipsită de efect în fața unei justiții internaționale activată de săvârșirea unor crime de natură universală.

Un alt principiu esențial este cel al înlăturării exonerării de răspundere penală, în cazul ordinului superiorului în condițiile săvârșirii unei crime internaționale, așa cum au fost acestea definite în cursul proceselor de

la Nürnberg și Tokio, putând fi eventual considerat ca o circumstanță atenuantă. Așa cum afirma un vestit jurist, „începând cu Nürnberg nimeni nu se mai poate apăra spunând că așa a primit ordin”.

Extrem de important a fost și principiul asigurării unui proces echitabil – „fair-trial” – care să ofere minimele garanții procesuale chiar și persoanelor acuzate de cele mai grave crime internaționale⁸.

Dincolo de toate neîmplinirile și inconsecvențele sale, activitatea Tribunalului de la Nürnberg va reprezenta un moment absolut fundamental pentru dezvoltarea Dreptului Internațional și pentru ideea de justiție penală internațională.

Remarcăm că la adoptarea statutelor și a regulilor de procedură pentru Tribunalele Internaționale pentru Iugoslavia și Rwanda, ca și în practica acestora, a avut loc prima confruntare între cele două mari sisteme filosofico-juridice existente în lumea civilizată: cel de *common law* sau anglo-saxon și cel *civil-law* sau continental.

Tribunalul pentru Iugoslavia a funcționat mult mai bine și mai eficient decât cel pentru Rwanda, reușind să devină operațional într-un termen mult mai scurt. Tribunalul pentru Iugoslavia s-a dovedit mult mai activ, având deja emise peste 20 de condamnări definitive pentru toate tipurile de crime internaționale (*cazurile Tadić, Blaškić, Erdemović, Delić, Landžo*), fiind printre cele mai importante ca valoare de precedent, la fel și Tribunalul pentru Rwanda, prin activitatea sa, a făcut și continuă să facă o substanțială contribuție în înlocuirea culturii nepedepsirii cu cea a răspunderii pentru faptele comise. Spre exemplu, sentința semnificativă dată în cazul „Akayesu” la 2 septembrie 1998 a „spart gheața” în definirea crimei de viol în dreptul internațional și prin susținerea faptului că violul poate constitui crimă de genocid⁹.

În acest caz, analizând intenția etniei hutu de a distruge fizic total sau parțial etnia tutsi, violul a fost o *unealtă* de distrugere a etniei constituind o formă a crimei de genocid.

Comunitatea internațională și opinia publică mondială au oferit un larg suport activității celor două Tribunale și au conștientizat din ce în ce mai mult necesitatea unei Curți Penale cu un caracter **independent, universal și permanent**, care să evite în acest fel punctele slabe ale instanțelor ad-hoc.

Statutul de la Roma listează și definește categoriile de crime internaționale asupra cărora Curtea Penală Internațională va avea competență materială. Elementele crimelor, menționate în Statut, au fost adoptate cu o majoritate de două treimi dintre membrii Adunării Statelor Părți (art.9), la prima întâlnire care a avut loc în septembrie 2002.

Din punctul de vedere al competenței materiale, Curtea are o jurisdicție limitată la cele mai grave crime care privesc comunitatea internațională în ansamblul

său, considerate crimele de agresiune, crimele de război, crimele împotriva umanității și genocidul.

În ceea ce privește crima de agresiune (art.5), Statutul de la Roma nu cuprindea nici o definiție la momentul adoptării lui, această crimă internațională urmând să intre în competența materială a Curții când statele părți la Statut vor fi de acord asupra definiției, elementelor și condițiilor în care Curtea își va exercita competența raportată la această crimă.

Conform textului adoptat în cadrul Conferinței de la Kampala, Uganda în 2010, CPI va putea să își exercite jurisdicția asupra crimei de agresiune cel mai devreme după 1 ianuarie 2017 și numai după ce 30 de state vor fi ratificat amendamentul la Statutul de la Roma¹⁰.

CPI este unica instanță care condamnă crima de agresiune în raport cu tribunalele internaționale ad-hoc.

Cu toate că există o limitare a categoriilor de crime internaționale ce vor intra în competența Curții, remarcăm că, pentru crimele contra umanității și crimele de război, Statutul de la Roma încearcă o definiție și o enumerare intenționat exhaustivă, pentru eliminarea eventualelor interpretări.

Pentru categoria crimelor de război, art. 8 din Statutul de la Roma folosește o clasificare a actelor ce constituie elementul material al acestei categorii, în funcție de dispozițiile Convențiilor de la Geneva din 1949, prin raport la caracterul internațional sau intern al conflictului armat în cadrul căruia sunt săvârșite crimele de război. Pentru întâia oară se creează convențional și *ante factum* premisele juridice pentru sancționarea la nivel internațional a unor crime de război, comise în cadrul unui conflict armat intern, înainte ca acestea să se producă.

Jurisdicția Curții completează jurisdicțiile naționale penale și funcționează numai în cazurile în care acestea nu pot sau nu vor să sancționeze crimele internaționale grave. În comparație cu Tribunalele Internaționale pentru fosta Iugoslavie și Rwanda, care au fost constituite în baza rezoluțiilor Consiliului de Securitate ale ONU, în calitate de organe derivate ale Organizației Națiunilor Unite sau ale oricărei instanțe naționale constituite în baza legii fundamentale, CPI este o instituție internațională, înființată printr-un tratat internațional (Statutul de la Roma din 1998), în scopul investigării și urmăririi persoanelor care comit cele mai grave crime cu privire la care există o îngrijire internațională. Curtea nu este înființată de o altă instituție, ci direct de către state, printr-un tratat încheiat între ele, nu apare ca un organ supranațional și nu are competență, decât în raport cu statele care a înființat-o menținând anumite relații cu ONU.

Statutul care reprezintă actul constitutiv al Curții, este un tratat și drept urmare, statele care nu sunt părți la Statut nu sunt sub nici o formă, ținute de prevederile acestuia și nu au obligația de a se conforma acestuia.

Este de menționat faptul că CPI constituie o instituție internațională cu atribuții în domeniul jurisdicției penale, este permanentă, independentă și creată de state. Curtea apare ca o alternativă la jurisdicțiile penale naționale (chiar dacă unii autori au exprimat opinia, potrivit căreia jurisdicțiile naționale s-ar întâlni, s-ar comasa între ele la Curte și, astfel, tot statele ar fi cele care își exercită jurisdicția) în sensul că le poate înlocui pe acestea. Ea are un caracter complementar, jurisdicția în acest domeniu continuând, de principiu, să aparțină mai departe statelor, nu are prioritate în raport cu jurisdicțiile naționale penale, așa cum s-a stabilit în cazul Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie și cel pentru Rwanda, unde jurisdicția este concurentă, dându-se prioritate acestor tribunale.

Delimitarea jurisdicției Curții Penale Internaționale față de jurisdicțiile penale naționale se face în virtutea complementarității ei, înscrisă în art.1 („este complementară jurisdicțiilor penale internaționale”) și a regulilor cu privire la admisibilitatea cauzei (art.17). O cauză este considerată ca admisibilă, în sensul exercitării jurisdicției de către Curte: a) dacă acea cauză, deși face obiectul unei anchete sau urmăriri din partea statului având competență în speță, statul respectiv nu are voință ori nu are capacitatea reală de a duce la sfârșit aceste acte; b) dacă acea cauză, deși a constituit obiectul anchetei respective, statul în cauză a decis să nu urmărească persoana dată și această decizie este rezultatul lipsei de voință sau al incapacității lui de a duce lucrurile la bun sfârșit.

În ceea ce privește **determinarea propriei jurisdicții**, jurisdicția *ratione personae* a CPI nu se răsfrânge asupra statelor sau a altor subiecți de drept internațional, ea judecă numai persoanele care au comis cele mai grave crime, având un răsunset internațional (art.1)¹¹. Cu toate acestea, potrivit Statutului, răspunderea penală a individului nu afectează răspunderea statelor în dreptul internațional – aceasta funcționând alături de cea a individului. Din acest punct de vedere, Curtea apare ca o continuatoare a altor tribunale internaționale ad-hoc, tribunalele de la Nürnberg și Tokio, tribunalele pentru Iugoslavia și Rwanda, la baza cărora a stat ideea că, pentru comiterea unor asemenea crime, trebuie să răspundă cei care le-au comis – indivizii. Pentru ca o persoană să răspundă penal și să fie pedepsită, trebuie să fie întrunite următoarele condiții:

- comite crima cel care acționează, fie individual sau împreună cu altă persoană, fie prin intermediul altei persoane, chiar dacă aceasta din urmă este sau nu responsabilă penal;

- dă ajutor la comiterea crimei, își dă concursul și orice alt fel de asistență la comiterea sau la tentativa de crimă;

- contribuie, în orice mod, la comiterea sau la tentativa de crimă de către un grup de persoane.

Curtea nu are competență față de persoanele sub 18 ani împliniți în momentul săvârșirii crimei.

Mergând pe aceeași linie cu Tribunalul de la Nürnberg și cu cel de la Tokio, cu statutele tribunalelor internaționale pentru Iugoslavia și Rwanda, Comisia de Drept Internațional a reafirmat în proiectul de Cod al crimelor împotriva păcii și securității umanității principiul că „dreptul internațional impune îndatoriri și responsabilități atât indivizilor, cât și statelor”¹².

Conform art. 27-1 al Statutului CPI, *Calitatea Oficială de șef de stat sau de guvern, de membru al guvernului sau al parlamentului, de reprezentant ales ori de agent al unui stat nu exonerează de răspundere penală și nici nu constituie un motiv de reducere a pedepsei. Statele care au ratificat Statutul au interpretat în sensul că nu există neconcordanță între această prevedere și imunitatea șefului statului, prevăzută de Constituții, deoarece această imunitate se acordă pentru îndeplinirea funcțiilor, iar dacă un șef de stat comite fapte de competența CPI, această activitate este în afara mandatului constituțional.*

Persoanele care se bucură de inviolabilitate pot fi trase la răspundere penală în baza dreptului național, a obligațiilor internaționale corespunzătoare ale statului, prin intermediul mecanismelor judiciare naționale. Conform principiului complementarității (art.17) ce stă la originea Statutului, CPI nu pornește examinarea cazului, dacă persoana corespunzătoare a fost judecată de către o altă instanță (inclusiv națională) pentru faptele interzise de Statut (art.20), cu respectarea procedurilor legale prevăzute, **spre deosebire de Tribunalele Internaționale ad-hoc care prevăd expres că au precădere absolută asupra justiției naționale.**

Referitor la jurisdicția *ratione temporis*, prevederile Statutului se aplică numai faptelor comise după data de 1 iulie 2002, pentru statele părți la acea dată, sau mai târziu, la 60 de zile de la aderare, pentru statele care aderă după această dată.

Cu ocazia ratificării sau aderării la Statut, statele pot amâna jurisdicția referitoare la crimele de război pentru o perioadă de 7 ani, de exemplu, Franța a făcut uz de această opțiune. Statele pot declara că, pentru o perioadă de 7 ani, de la intrarea în vigoare a Statutului, în ceea ce le privește, nu acceptă competența Curții în privința crimelor de război (art.124). CPI, odată ce s-a creat, va funcționa permanent în viitor, și nu temporar, limitat în timp sau pentru examinarea anumitor situații ca tribunalele ad-hoc.

Spre deosebire de tribunalele penale ad-hoc, CPI nu are competență retroactivă.

Însă, pentru a putea supune jurisdicției Curții crimele internaționale prevăzute de Statutul ei, este necesar de a-l ratifica. Acest obiectiv și l-a propus și Republica Moldova, semnând Statutul Curții Internaționale Penale la 8 septembrie 2000, incluzând ratificarea Statutului de la Roma în contextul **Planului** de Acțiuni Republica

Moldova – Uniunea Europeană, semnat la **22 februarie 2005**, ulterior aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.356 din 22 aprilie 2005, și în Programul legislativ pentru anii 2005-2009, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 300 din 24 noiembrie 2005¹³.

Statutul CPI a fost votat pentru adoptare de 120 de state, 7 state au votat împotriva (SUA, China, Libia, Irak, Iran, Israel, Qatar) și 21 de state s-au abținut. La 13 mai 1999, Coaliția pentru Curtea Internațională Penală a lansat Campania de la Haga prin care a adresat statelor lumii un apel privind semnarea Statutului de la Roma¹⁴. Acesta a fost deschis pentru semnare până la data de 31 decembrie 2000, data la care SUA, alăturându-se Iranului și Israelului, a semnat în sfârșit textul Statutului, ridicând numărul statelor semnatare la 139 de state. Data de 11 aprilie 2002 marchează istoria dreptului internațional penal prin actul depunerii simultane a 10 instrumente de ratificare a Statutului Curții Internaționale Penale de către Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cambodjia, Irlanda, Iordania, Mongolia, Nigeria, Republica Democrată Congo, România și Slovacia. Până în prezent, numărul statelor care au ratificat Statutul a ajuns la 114, ultimul stat care a ratificat Statutul Curții Penale Internaționale este Republica Moldova.

Prin ratificarea Statutului CPI, Republica Moldova a manifestat pe plan internațional intenția sa de a stabili un sistem comun de justiție internațională penală și de a consolida securitatea internațională. Mai mult, ratificarea acestui instrument internațional a dovedit Uniunii Europene atitudinea conștiincioasă a statului nostru față de obiectivul său de integrare europeană, aceasta constituind o măsură obligatorie în vederea realizării obiectivului „Asigurarea Justiției internaționale prin intermediul Curții Penale Internaționale” din Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană¹⁵.

Pentru ilustrarea activității CPI vom recurge la analiza unei situații din Republica Democratică Congo (în continuare RDC), devenind primul caz, în care CPI a emis o sentință de condamnare în cei zece ani de existență.

RDC a devenit parte la Statut la 11 aprilie 2002, iar în martie 2004, președintele *Kabila* a trimis procurorului CPI spre examinare situația din RDC în temeiul art.14 din Statut. Camera preliminară a concluzionat că este de competența curții, fapt confirmat și de Camera de Apel.

Principalele acuzații împotriva inculpatului au fost aduse din 15 septembrie 2000, când devenise președintele Uniunii Patrioților Congolezi (în continuare UPC) în Forțele Patriotice pentru Liberarea Congo (FPLC). Bănuitul a fost de acord împreună cu alții să profite de putere în regiunea Ituri prin recrutarea copiilor. În septembrie 2002, UPC/FPLC a acaparat puterea în Ituri, iar Thomas Lubanga a recunoscut faptul ca au fost întreprinse acțiuni politico-militare ale grupului.

În urma concluziilor procurorului, potrivit cărora există un temei rezonabil pentru deschiderea unei anchete, președintele CPI a decis transmiterea cazului Congo la Camera preliminară. Procurorul a făcut cereri pentru arestarea și sechestrarea bunurilor lui Thomas Lubanga Dyilo.

La 14 martie 2012, Lupanga a fost declarat vinovat în comiterea crimelor de război pentru înrolarea copiilor sub 15 ani în operațiuni militare și participarea activă la ostilități¹⁶.

Potrivit verdictului din 14 martie 2012, în baza art.19 din Statut „curtea se asigură că este competentă pentru orice cauză dedusă în fața ei”.

Pentru a sensibiliza populația din regiunea Ituri, au fost înrolați în armată copiii sub vârsta de 15 ani, responsabil de recrutarea lor fiind desemnat Eric Mbabazi, șef militar de rang înalt. Copiii au fost trimiși în 20 de tabere militare din regiune, iar cei care renunțau la campania militară erau bătuți, biciuiți, închiși și lipsiți de hrană, fetele fiind supuse și violurilor. Consumul de alcool și droguri a fost încurajat și astfel combatanții au fost adesea sub influența acestor substanțe.

Prezentul caz se referă la evenimentele care au fost produse între luna septembrie 2002 și 13 august 2003 în regiunea Ituri, o provincie din nord-estul RDC, care se învecinează cu Uganda și are o populație estimată între 3,5 și 4,5 mil. de locuitori. Din anul 1999, tensiunile etnice și competiția controlului asupra resurselor naturale (diamant, petrol, lemn) a degenerat un conflict devastator pentru puterea politică. La debutul anului 2002, Thomas Lubanga Dyilo deținea funcția de șef al milițiilor din Congo, competent de a controla provincia Ituri în acea perioadă.

În timpul procesului, probele au fost prezentate oral, scris și video. Peste 66 de martori, dintre care și experți au depus probe orale în fața Camerei, în persoană sau prin legătură video. Doi martori au prezentat declarații personal în ședință conform art.69 pct.2) din Statut. În ce privește aprecierea probelor, în temeiul art. 66 din Statut „acuzatul este prezumat nevinovat până când vinovăția sa este stabilită în fața Curții”¹⁷.

Biroul Procurorului a deschis ancheta la 23 iunie 2004 în privința lui Thomas Lubanga pentru „utilizarea copiilor soldați”. Copiii au participat în calitate de combatanți pe câmpul de luptă. Ei au primit arme și uniforme militare și au fost puși de șefii militari să participe la bătălia de la *Kobu* din februarie-martie 2003 în calitate de soldați sau gărzi de corp pentru organizația paramilitară UPC.

De asemenea, mărturiile și documentele justificative arată că între 1 septembrie 2002 și 13 august 2003 copiii între vârsta de 12-15 ani au fost trimiși ca soldați în ostilitățile militare din Bunia, Tchomia, Kasenyi, Bogoro etc.

În actul de acuzare înaintat în cauza Thomas Lubanga în calitate de coautor în sensul art.25-3-a din Statut,

Camera preliminară a confirmat toate probele asupra cărora se fondează. În decizia sa Camera preliminară a concluzionat că persoanele pot fi considerate că au exercitat „control asupra crimelor”, dacă responsabilitatea lor a fost angajată în calitate de coautori în sensul art. 25-3-a din Statut. Camera preliminară s-a expus asupra a trei mari criterii pentru a face o distincție între autor, coautor și complici prin *abordare subiectivă, abordare obiectivă și controlul exercitat asupra crimelor*¹⁸.

În analiza Curții, *abordarea obiectivă* constă în aceea că autorii infracțiunii nu sunt doar cei care săvârșesc nemijlocit elementele laturii obiective a infracțiunii, ci și persoanele care nu au fost prezente la scena infracțiunii, dacă au decis, condus sau dirijat comiterea crimei.

La interpretarea Curții, *abordarea subiectivă* explică că pentru a face distincția între autorii și complicii infracțiunii, indiferent de importanța contribuției care a fost adusă, cel care a venit cu inițiativa de a săvârși crima și de a împărți rolurile în comiterea infracțiunii poate fi considerat autor al crimei. Această teză este însoțită de critică, deoarece nu putem fi total de acord cu Curtea. Această definiție în practica autohtonă este atribuită mai degrabă unui *organizator* al infracțiunii.

Controlul exercitat asupra crimelor presupune existența unui acord sau a unui plan comun între două sau mai multe persoane și contribuția esențială a fiecăreia pentru săvârșirea faptelor.

În concluzia investigațiilor, acuzatul a convenit cu coautorii săi la un plan comun de a instala un control în provincia Ituri atât politic, cât și militar. Pentru derularea cu succes a evenimentelor, acest plan a dus la recrutarea și înrolarea în forțele armate a băieților și fetelor minori și participarea activă la ostilități prin metode voluntare sau prin constrângere.

Potrivit art.30 din Statut, acuzarea este înfăptuită pentru a stabili dacă Thomas Lubanga a comis conștient și cu intenție crimele de război de înrolare și recrutare a copiilor cu vârsta sub 15 ani pentru a-i face să participe activ la ostilități.

Cu toate că deciziile instanțelor internaționale nu fac parte din dreptul aplicabil în temeiul art.21 din Statut, tribunalele ad-hoc au avut în practica lor situații comparabile cu cele a Curții în ceea ce privește aplicarea condamnării.

În contextul preambulului din Statut, Curtea Penală Internațională recunoaște că a fost creată pentru judecarea crimelor cele mai grave care privesc ansamblul comunității internaționale în interesul generațiilor prezente și viitoare și acest fapt se oglindește în cazul examinat.

Analizând *gradul de participare și al manifestării intenției condamnatului*, partea acuzării a prezentat declarații ample. Procurorul susține că calitatea de președinte al asociației militare UPC constituie circumstanță agravantă.

Camera preliminară a rezumat principalele elemen-

te doveditoare în implicarea lui Thomas Lubanga, care personal încuraja copiii sub 15 ani în folosirea ca pază de corp pentru el și alți membri ai organizațiilor. Curtea a concluzionat că toate aceste acțiuni fac parte dintr-un singur plan comun de înrolare și recrutare a băieților și fetelor sub vârsta de 15 ani în structurile militare ale UPC, făcându-i să participe activ la ostilități.

La stabilirea pedepsei, în temeiul art.78-1 din Statut¹⁹, Curtea ține cont de *gravitatea crimei și situația personală a condamnatului*.

Statutul CPI nu prevede care elemente trebuie să fie luate în considerație la analiza „situației personale a condamnatului”, în sensul art.78-1.

Regulamentul de procedură și de probe precizează în punctul 145-c că prin „situația personală a condamnatului” se înțelege: vârsta, nivelul de instruire, situația socială și economică a condamnatului.

Acuzatorul susține că situația personală a lui Thomas Lubanga l-a ajutat la comiterea crimelor prezentând o poziție de autoritate, cu un nivel înalt de cultură, capabil de a-și da seama de caracterul prejudiciabil și de a prevedea urmările acțiunilor sale.

Procurorul și reprezentanții legali ai grupului de victime în proces invocă că Thomas Lubanga știa că copiii sunt înrolați în armată, că școlarizarea lor este întreruptă, că sunt supuși pericolului de a fi grav răniți sau omorâți și că reprezintă victime cu grad sporit de vulnerabilitate. Reprezentanții legali ai victimelor susțin că Curtea ar trebui să considere aceste elemente ca agravante.

Partea apărării în proces susține că vârsta de recrutare este elementul constitutiv al crimei și nu poate fi reținut ca factor agravant.

Curtea a reiterat că vârsta copiilor nu poate în același timp determina gravitatea crimei și constitui un factor agravant. În consecință, vârsta copilului nu poate constitui o circumstanță agravantă în comiterea crimei, deoarece este elementul constitutiv al crimei.

În ce privește *mobilul de discriminare* a victimelor, procurorul declară că materialele probante demonstrează că recruții de gen feminin au fost supuși violențelor sexuale, violurilor din motivul sexului care îl reprezintă.

Reprezentanții legali ai victimelor susțin că crimele imputate lui Thomas Lubanga au fost comise într-o manieră discriminatorie de șefii militari care au abuzat sexual de soldații de sex feminin.

Potrivit avizului majorității judecătorilor, Curtea nu a primit dovezi credibile că Thomas Lubanga a exercitat acțiuni discriminatorii asupra femeilor în comiterea crimelor de viol, așa cum pledează acuzatorul și reprezentanții victimelor, și nu au fost calificate cu titlu de circumstanțe agravante.

Conform art.77-1 din Statut²⁰, Curtea poate pronunța contra unei persoane declarată vinovată de crimele care intră în competența Curții, o pedeapsă cu închisoarea pe un timp nu mai mare de 30 de ani, sau o pedeapsă cu

închisoarea pe viață, dacă gravitatea extremă a crimei și situația personală a condamnatului o justifică.

Procurorul a cerut pedeapsa de condamnare pe un termen de 30 de ani închisoare.

Astfel, în baza art.78-3 din Statut „când o persoană este recunoscută vinovată de mai multe crime, Curtea pronunță o pedeapsă pentru fiecare crimă și o pedeapsă unică, indicând durata totală a detenției. Ținând cont de ansamblul de elemente analizate mai sus, majoritatea judecătorilor îl condamnă pe Thomas Lubanga pentru trei capete de acuzare²¹:

1) la 13 ani de închisoare – pentru că a comis, împreună cu alții, infracțiunea de recrutare a copiilor sub vârsta de 15 ani în organizația paramilitară UPC;

2) la 12 de închisoare – pentru că a comis, împreună cu alții, infracțiunea de utilizare a copiilor sub vârsta de 15 ani în organizația paramilitară UPC;

3) la 14 ani de închisoare – pentru că a comis, împreună cu alții, infracțiunea de recrutare și utilizare a copiilor cu vârsta mai mică de 15 ani în forțele armate și i-a făcut să participe activ la ostilități.

În baza celor expuse mai sus, Camera de primă instanță, la 10 iulie 2012, pronunță o pedeapsă unică cu o durată totală de 14 ani de închisoare, pentru că Thomas Lubanga Dyilo a fost găsit vinovat în comiterea crimei de recrutare și folosire a copiilor sub vârsta de 15 ani în organizația militară UPC și că au fost puși să participe activ la ostilități, în conformitate cu art. 8-2-e-vii și 25-3-a din Statutul CPI, în perioada septembrie 2002–13 august 2003²². Pentru a pronunța o decizie, instanța a luat în considerare utilizarea pe scară largă a copiilor-soldați la momentul infracțiunii, dar și atitudinea cooperantă și respectuoasă a lui Lubanga pe parcursul procedurii.

În temeiul art.78-2 din Statut, Curtea reduce timpul pe care Thomas Lubanga l-a petrecut în detenție prin mandatul său de arestare din 16 martie 2006 până la prezenta decizie.

Recenzent:

Vitalie GAMURARI,

doctor în drept, conferențiar universitar (ULIM)

Note:

¹ Convenția pentru ameliorarea soartei militarilor răniți din cadrul forțelor armate aflate în campanie, încheiată la Geneva la 12 august 1949, în *Tratate Internaționale*, vol. V, Moldpres, Chișinău, 1998, p.7-33.

² Convenția pentru îmbunătățirea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților din cadrul forțelor armate aflate pe mare, încheiată la Geneva la 12 august 1949, în *Tratate Internaționale*, vol. V, 1998, p.33-55.

³ Convenția de la Geneva referitoare la tratamentul prizonierilor de război, încheiată la Geneva la 12 august 1949, în *Tratate Internaționale*, vol. V, 1998, p. 55-126.

⁴ Convenția referitoare la protecția persoanelor civile în timp de război, încheiată la Geneva la 12 august 1949, în *Tratate Internaționale*, vol. V, 1998. p. 126-189.

⁵ Protocol adițional I la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale din 8 iulie 1977, în *Culegerea Tratate Internaționale „Dreptul de la Geneva”*, Ploiești: 2006.

⁶ Convenția de la Haga din 14 mai 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, în *Culegerea Tratate Internaționale „Dreptul de la Haga”*, Ploiești: 2006.

⁷ Barbăneagră A., *Curtea Penală Internațională. Momente istorico-evolutive*, în *Revista Națională de Drept*, 2005, nr. 12, p.24.

⁸ Ponta V., Coman D., *Curtea Penală Internațională*, Lumina Lex, București, 2004, p. 34.

⁹ Coman D., Ponta V., *op.cit.*, p.118.

¹⁰ Onica-Jarca B., *Drept Internațional Umanitar: Note de curs*, Universul juridic, București, 2011, p.163.

¹¹ Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, în *Infracțiunile contra păcii și securității omenirii*, de Alexei Barbăneagră, Sirius, Chișinău, 2005, p.395-513..

¹² Anghel I. M., Anghel V., *Regulile războiului și dreptul umanitar*, Lumina Lex, București, 2003, p.186.

¹³ Sârcu-Scobioală D., Lupusor I., Goncearova E., *Jurisdicția internațională penală*, CEP USM, Chișinău; 2008, p.187.

¹⁴ Bantekas I., Nash S., Mackarel M., *International Criminal Law*, Cavendish Publishing Limited, London, Sydney, 2001, p.121.

¹⁵ *Planul de Acțiuni Uniunea Europeană–Republica Moldova* [online]. <http://www.e-democracy.md/files/ghid-ue-rm-ro.pdf>.

¹⁶ *The Prosecutor versus Thomas Lubanga Dyilo*. Case no.: ICC-01/04-01/06 din 14 martie 2012, în <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1462060.pdf>.

¹⁷ *Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale*, în *op.cit.*, p. 395-513.

¹⁸ *The Prosecutor versus Thomas Lubanga Dyilo*, no.: ICC-01/04-01/06 din 10 iulie 2012, în <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1462058.pdf>.

¹⁹ *Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale*, în *op.cit.*, p.395-513.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *The Prosecutor versus Thomas Lubanga Dyilo*, no.: ICC-01/04-01/06 din 10 iulie 2012, în <http://www.icc-cpi.int/iccdocs/doc/doc1462058.pdf>.

²² *Ibidem*.